

Проведено критичний аналіз змісту існуючих керівних документів МО України, положень Статуту Внутрішньої служби ЗСУ з питань розподілу обов'язків посадових осіб військової частини щодо виконання ними вимог екологічної безпеки військ

Ключові слова: обов'язки посадових осіб, екологічна безпека, керівні документи

Проведен критический анализ содержания руководящих документов МО Украины, положений Устава Внутренней службы ВСУ по вопросу распределения обязанностей должностных лиц воинских частей относительно выполнения ими существующих требований экологической безопасности войск

Ключевые слова: обязанности должностных лиц, экологическая безопасность, руководящие документы

The walkthrough of maintenance of existent leading documents of MG of Ukraine, positions of Regulation of Internal service of military powers of Ukraine, is conducted on questions of distributing of duties of public servants of military part in relation to implementation by them requirements of ecological safety of troops

Keywords: duties of public servants, ecological safety, leading documents

АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ОБОВ'ЯЗКІВ ПОСАДОВИХ ОСІБ З ВИКОНАННЯ ВИМОГ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

С.Р. Артем'єв

Кандидат технічних наук, старший викладач
Кафедра бойових токсичних речовин та засобів захисту*
Контактний тел.: (057) 372-61-67 (3-58), 067-928-75-59

А.С. Локаткін*

Контактний тел.: (057) 372-61-67 (3-13), 063-127-74-65

*Факультет військової підготовки

Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»

вул. Полтавський шлях, 192, м. Харків, Україна, 61098

1. Вступ

Військова діяльність відноситься до екологічно-небезпечних видів діяльності. Так, у ЗСУ є велика кількість потенційно-небезпечних в екологічному відношенні військових об'єктів, таких як енергетичні установки, реактори, сховища твердих та рідинних відходів, відпрацьованого палива, склади боєприпасів, озброєння, військової техніки та ін.

Саме тому, в сучасних умовах потрібно якісно і збалансовано вирішувати завдання екологічної безпеки військ, складовою частиною яких є організація роботи та проведення заходів контролю посадовими особами військової частини щодо якісного виконання підлеглим особовим складом заходів екологічної безпеки, передбачених вимогами відповідних керівних документів.

У матеріалі статті проведено критичний аналіз змісту існуючих керівних документів МОУ, положень Статуту ВС (Внутрішньої служби) ЗСУ з питань розподілу обов'язків посадових осіб військової частини щодо виконання ними вимог екологічної безпеки та порядку проведення у військовій частині заходів із підтримання екологічного стану частини на належному рівні.

Аналіз основних положень [1 – 3] показав, що у ЗСУ продовжує мати місце проблема розподілу обов'язків щодо виконання вимог екологічної безпеки посадовими особами військової частини.

Головною причиною такої проблеми є те, що порядок організації та виконання деяких заходів екологічної безпеки у військовій частині, який передбачено діючими керівними документами МОУ, не є раціональним.

Зокрема, це стосується порядку оформлення у територіальних органах Міністерства охорони навколишнього природного середовища дозволів на спеціальне водокористування; викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря; утворення, транспортування, розміщення та утилізацію відходів, організацію проведення профілактичних оглядів та ремонту обладнання (систем) збору, очищення і знешкодження викидів (скидів) шкідливих речовин та ін.

Виходячи з зазначеного кола проблемних питань, у матеріалі статті і було проведено критичний аналіз основних положень вищевказаних керівних документів МОУ екологічного спрямування.

2. Викладення основного матеріалу

Обов'язки посадових осіб військової частини щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства України у сучасних ЗС визначено відповідними керівними документами, зокрема, наказом МОУ № 300 – 1997 р., де зазначено їх обов'язки із питань виконання вимог екологічної безпеки, Статутом ВС ЗСУ та

основним наказом з питань організації та виконання заходів екологічного забезпечення у ЗС – № 171 від 4.07.1995 р.

Відповідно до [1, с. 262, стаття 18], НС РХБ захисту – НС екологічної безпеки військової частини зобов'язаний «забезпечувати своєчасне оформлення дозволів на спеціальне природокористування» (п. 4), а також організувати «проведення профілактичних оглядів та ремонту обладнання (систем) збору, очищення і знешкодження викидів (скидання) шкідливих речовин» (п. 7).

У [2, с. 34, стаття 76], вказано, що заступник командира полку з тилу у мирний і воєнний час відповідає за «додержання правил охорони довкілля» на об'єктах безпосередньо підпорядкованих йому підрозділів і служб.

У [2, с. 32], де визначено відповідальність заступника командира полку з озброєння, щодо додержання ним правил охорони навколишнього природного середовища нічого не вказано. В статті 74, зокрема, визначено його відповідальність «за технічний стан, правильну експлуатацію, ремонт та евакуацію озброєння, бойової та іншої техніки, стан спеціальних споруд, технічних позицій, підпорядкованих складів, парків...».

Однак, у [2, с. 33], зазначено, що саме ця посадова особа зобов'язана (стаття 75, п. 9) «керувати роботами з обладнання спеціальних споруд на технічних позиціях, у парках, підпорядкованих складах, оснащувати їх природоохоронними засобами».

У [3, с. 149] розділі 5.10. «Обов'язки посадових осіб у галузі охорони природного середовища» відповідальність за виконання вимог законодавства на природоохоронних об'єктах покладено на відповідних заступників командира частини, начальників служб, які забезпечують функціонування цих об'єктів.

У [3, с. 14, стаття 3.2.1.], зокрема, вказано, що заступник командира військової частини з тилу повинен:

- п. 5 «організувати постачання питної води та забезпечити лабораторно-виробничий контроль її якості відповідно до діючих державних стандартів»;
- п. 13 «забезпечити роботу підлеглих служб щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, очищення території військових містечок, правильну експлуатацію очисних споруд, інженерних мереж»;
- п. 14 «забезпечити суворе дотримання усім особовим складом військової частини правил утримання та охорони закріплених лісів, іншого навколишнього природного середовища та джерел води».

У [3, с. 25, стаття 3.2.11.], зокрема, у п. 3 вказано, що заступник командира частини з озброєння повинен «організувати ремонт техніки родів військ і служб відповідно до планів експлуатації та ремонту техніки частини».

Відповідно до [3, с. 22, стаття 3.2.7.], начальник квартирно-експлуатаційної служби військової частини зобов'язаний:

- п. 1 «організувати правильну технічну експлуатацію і своєчасний поточний ремонт комунальних споруд і устаткування, що знаходяться у користуванні військової частини»;
- п. 10 «...проводити паспортизацію комунальних споруд і устаткування».

Аналіз [1 – 3] показав, що в них відсутній чіткий розподіл обов'язків між НС РХБ захисту – НС еколо-

гічної безпеки, заступниками командира частини та начальниками служб, які безпосередньо організують експлуатацію екологічно-небезпечних об'єктів.

Так, організаційно-штатною структурою типової військової частини передбачено, що усі посадові особи, які є відповідальними за утримання джерел (об'єктів забруднення) військової частини, не є підпорядкованими НС РХБ захисту – НС екологічної безпеки військової частини.

Отже, існує протиріччя, коли посадова особа (у даному випадку, НС РХБ захисту – НС екологічної безпеки) повинна забезпечувати дотримання вимог природоохоронного законодавства на екологічно-небезпечних об'єктах, персонал яких йому не підпорядковано.

Таким чином, організувати профілактичні огляди та ремонт обладнання (систем) збору, очищення і знешкодження викидів (скидів) шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, відповідно до [1, с. 262], не маючи на це необхідних засобів та повноважень, вона не може.

Огляд та ремонт вказаних об'єктів повинні організувати та виконувати ті посадові особи, які є відповідальними за їх експлуатацію, утримання та облік, а саме – ЗКО, ЗКТ, начальники відповідних служб, командир ремонтного підрозділу (роти) та підрозділу матеріального забезпечення, відповідальні начальники об'єктів.

Саме тому, є доцільним покласти відповідальність за своєчасне оформлення у територіальних органах МОНПС України дозволів на спеціальне водокористування, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, утворення, транспортування, розміщення та утилізацію відходів на ЗКТ військової частини, а участь у вирішенні цього питання такою посадовою особою як НС РХБ захисту – НС екологічної безпеки обмежити заходами контролю та наданням допомоги відповідальним виконавцям у межах її повноважень.

Під час детального розгляду порядку оформлення дозволів на спеціальне водокористування у державних органах екобезпеки стає зрозумілим, що підготувати необхідні документи (дані) у військовій частині можуть лише посадові особи (служби), які безпосередньо експлуатують об'єкти природокористування, до того ж у плідній співпраці з органами екологічної безпеки виконавчої влади міста.

Реально ж, на практиці, у військовій частині облік водоспоживання веде начальник КЕС частини, який зобов'язаний відповідно до [3, с. 23, стаття 3.2.7.] «складати встановлені Табелем термінових донесень будівельно-квартирних органів МОУ заявки, розрахунки і донесення з усіх видів квартирної забезпечення...» (п. 14) і «забезпечувати правильне та ощадливе споживання палива, води електроенергії і газу...» (п. 5).

Щодо комплексу заходів із отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, утворення, транспортування, розміщення та утилізацію відходів проблема є аналогічною.

У табл. 1 на підставі проведеного аналізу вимог керівних документів відображено основні розбіжності, які мають місце у зазначених документах з питань розподілу обов'язків посадових осіб військової частини щодо виконання ними вимог екологічної безпеки.

Таблиця № 1

НАКАЗ МОУ № 300 від 16.07.1997 р.	СТАТУТ ВНУТРІШНЬОЇ СЛУЖБИ ЗСУ	НАКАЗ № 171 від 4.07.1995 р.
КОМАНДИР ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ (з питань його відповідальності за виконання заходів екологічної безпеки)		
1	2	3
3.1.3. Відповідає «за проведення необхідних заходів щодо охорони навколишнього середовища в місцях дислокації та дій військ»	Ст. 59. Зобов'язаний: – п. 18. «Вживати заходів для охорони довкілля в місцях розташування та дій військ»	Ст. 16. Несуть відповідальність «за своєчасне виконання природоохоронних заходів і суворий контроль їх здійснення у встановлені строки ...»
5.10.1. Несе відповідальність «за дотримання на території частини вимог природоохоронного законодавства»	Ст. 67. Зобов'язаний: – п. 32. «Вживати заходів для охорони довкілля й раціонального використання природних ресурсів у районі розташування військової частини, під час проведення навчань та інших заходів бойової підготовки, повсякденної діяльності». Ст. 196. «Відповідає за стан екологічної безпеки військової частини»	Ст. 18. Контроль за організацією виконання вимог природоохоронного законодавства «покладено на... посадових осіб служби екологічної безпеки»
Начальники служб військових частин (з питань їх відповідальності за експлуатацію об'єктів забруднення)		
3.1.9. Повинні: – п. 5 «організувати ...експлуатацію, ремонт та технічне обслуговування озброєння, бойової та іншої техніки, спеціальних споруд у підпорядкованих службах (службі)»	Ст. 86. – п. 4. «здійснювати контроль за організацією екологічно безпечної експлуатації та технічного обслуговування озброєння, бойової техніки, комунальних і побутових об'єктів, технологічних ліній, пунктів заправлення і складів ПММ»	Ст. 42. – п. 5. «Контроль за організацією екологічно правильної експлуатації та технічним обслуговуванням військової техніки, озброєння, транспортних засобів, комунальних і побутових об'єктів, технологічних ліній та цехів, пунктів заправки і складів ПММ»
Начальники служб (НС РХБ захисту – екологічної безпеки) (з питань виконання ними заходів екологічної безпеки)		
3.1.9. – п. 31 «проводити заходи щодо охорони навколишнього середовища»	Ст. 86. повинен: – п. 2 ... «здійснювати заходи для забезпечення радіаційної та екологічної безпеки»	Ст. 16. Начальники служб «несуть відповідальність за своєчасне виконання природоохоронних заходів»
5.10.5. – відповідають «за охорону природи і раціональне використання природних ресурсів у підпорядкованих підрозділах, за екологічну підготовку і виховання особового складу...»	Ст. 82 – п. 5 «відповідає за додержання правил охорони довкілля підпорядкованими підрозділами на об'єктах служби...»	
НС РХБ захисту – екологічної безпеки (з питань ведення ними окремих документів екологічної безпеки)		
Не вказано	Ст. 86. – п. 7. «складати річний та перспективний плани контролю екологічної безпеки на підпорядкованих об'єктах та контролювати їх виконання» Ст. 86. – п. 8. «Забезпечувати своєчасне оформлення у територіальних органах Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України дозволу на спеціальне водокористування, гранично допустимі норми викидів (скидання) та розміщення (складування) шкідливих речовин; контролювати затвердження екологічних паспортів у встановленому порядку»	Ст. 42. – п. 3. «складання річного та перспективного плану контролю екологічної безпеки на підлеглих військових об'єктах і контроль його виконання» Ст. 42. – п. 4. «Забезпечення своєчасного оформлення в територіальних органах Мінекобезпеки дозволу на спеціальне водокористування, граничнодопустимі норми викидів (скидів) та розміщення (складування) шкідливих речовин, а також контроль за своєчасним веденням та затвердженням екологічних паспортів»
Заступник командира частини з тилу (з питань експлуатації об'єктів забруднення)		
3.2.1. Повинен: – п. 13 «забезпечити роботу підлеглих служб щодо запобігання забрудненню навколишнього середовища, очищення території містечок, правильну експлуатацію очисних споруд...»	Ст. 77. – п. 14. «Організувати належну експлуатацію, своєчасний ремонт житлових і нежитлових будинків, водопровідно-каналізаційних мереж і споруд...»	Не вказано

Продовження таблиці № 1

1	2	3
Начальник служби ПММ (з питань експлуатації об'єктів забруднення)		
3.5.14. Повинен: – п. 4 «здійснювати контроль за технічним станом спеціального обладнання засобів заправлення та транспортування пального»	Ст. 96. Повинен: – п. 2. Організувати правильну експлуатацію технічних засобів служби, роботу, пов'язану з прийманням, зберіганням і видачею підрозділам ПММ спеціальних рідин і технічних засобів...	Не вказано
Начальник медичної служби (з питань зменшення рівня забруднення військових частин)		
Ст. 3.2.17. – п. 21 «здійснювати контроль за виконанням заходів щодо попередження та ліквідації забруднень...»	Ст. 87 – п. 1 «брати участь у розробленні заходів на випадок виникнення аварії на потенційно небезпечних об'єктах...»	Не вказано

3. Висновки

Таким чином, у статті було проведено критичний аналіз змісту існуючих керівних документів МОУ, положень Статуту ВС ЗС з питань розподілу обов'язків посадових осіб військової частини щодо виконання ними вимог екологічної безпеки.

Варто зазначити, що локальними заходами існуючі проблеми виконання вимог екологічної безпеки під час планування та організації контролю виконання заходів бойової підготовки та повсякденної діяльності військових частин вже вирішити неможливо.

Перевірки виконання вимог екологічної безпеки, які було проведено у військових частинах і на підприємствах МОУ, виявили велику кількість суттєвих недоліків з оцінки екологічного стану, їх статистика за 2006 – 2009 р. показала великий відсоток отримання військовими частинами та підприємствами МО незадовільних оцінок із питань

виконання вимог екологічної безпеки (близько 20 – 25 %).

Це стає можливим тому, що питання виконання вимог екологічної безпеки, як відповідними посадовими особами військової частини (підприємства), так і в цілому усім особовим складом, мають багато «білих плям» внаслідок того, що, з одного боку, в багатьох випадках немає конкретної особи, яка б несла відповідальність за виявлений вид порушення, а, з іншого боку, відсутня чітка система контролю за виконанням вимог екологічної безпеки і не визначено для кожної посадової особи той комплекс заходів, який повинен нею контролюватися.

Отже, матеріал статті допоможе усвідомити військовослужбовцям ЗСУ, офіцерам управління військових частин важливе значення сучасних екологічних проблем та необхідність урахування існуючих екологічних вимог під час організації та контролю виконання заходів бойової підготовки та повсякденної діяльності військових частин.

Література

1. Артем'єв С.Р. Збірник нормативно-правових актів та керівних документів МОУ з питань охорони довкілля / Артем'єв С.Р., Вальченко О.І., Карєєв А.Г. – Х.: ХІТВ, 2004. – 292 с.
2. Статути Збройних Сил України : затверджено Законами України від 24.03.1999 р. № 548 – XIV, № 549 – XIV, № 550 – XIV, № 551 – XIV. – Офіц. вид. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – 498 с. – (Нормативний документ МОУ).
3. Положення «Про військове (корабельне) господарство Збройних Сил України» : затверджено наказом Міністра оборони України № 300 від 16.07.1997 р.). – Офіц. вид. – Х.: ХВУ, 1998. – 248 с. – (Нормативний документ МОУ).